Dode vogels en plukresten van vogels de moeite waard om te bekijken, winterse waarnemingen uit Vlieland.

Wanneer ik een dode vogel vind bekijk ik hem van alle kanten. Een vogel in de hand is zo heel anders dan op kijkerafstand. Allerlei details vallen op waarvan je vaak eerst geen weet had. Ook is het een sport bij het vinden van een plukrest van een vogel, of zelfs maar van enkele losse veren, uit te zoeken met welke soort we te doen hebben. Een goede hulp daarbij is een verzameling veren van bekende vogels. Daarvoor snijd ik wanneer ik een dode vogel vind, er meestal één of beide vleugels, de staart en eventueel de poten af. Deze leg ik één of twee weken te drogen en doe ze dan in een plastic zakje met een label erin waarop vermeld staat: soort, geslacht, leeftijd (indien bekend), datum en vindplaats. Mijn ervaring is dat deze onderdelen van de vogel niet gaan stinken, in tegenstelling tot de kop. De kop kun je het best een tijd laten rotten in water en dan schoonmaken. Het verzamelen en bestuderen van vogelschedels is ook zeer de moeite waard.

Het is lang niet altijd gemakkelijk om plukresten thuis te brengen. Meestal is het materiaal vies en nat. Maar thuis kun je de prut uit het zakje halen en drogen en de veren in de plooi strijken. Je staat er dan versteld van hoe het materiaal opknapt.

Hieronder zal ik iets vertellen over mijn ervaringen met de verenraperij tijdens een verblijf op Vlieland van 27 dec. 1981 tot 3 jan. 1982. De laatste twee dagen van de vorstperiode die op 10 dec. was begonnen vielen hierin met overdag matige en 's nachts strenge vorst. Het duin lag onder een dik pak losse sneeuw, maar de bomen waren sneeuwvrij. Op het Posthuiswad en op de Vliehors lag vast ijs , de rest van het wad en het strand was ijsvrij. Op 28 dec. viel de dooi in. Tijdens perioden met vorst, vooral gepaard gaande met sneeuw, hebben de vogels het moeilijk en raken vele verzwakt of gaan dood. De kans om interessante vondsten te doen was dus groot.

Een eerste verrassing was direct al de vondst van een prachtig gaaf

exemplaar van de Roodkeelduiker, aangespoeld aan de wadkant. De doodsoorzaak is niet bekend. Nu kon ik goed zien dat alleen de onderrand van de ondersnavel vanaf ongeveer het midden een knik naar boven vertoont, maar dat de bovenrand van de ondersnavel en de onderrand van de bovensnavel recht zijn. Ook zag ik dat elk veertje van de bovenzijde twee witte vlekjes vertoont vlak onder de voorrand. Dit geeft de Roodkeelduiker zijn gespikkelde voorkomen. Verder viel me iets vreemds op aan de neusgaten. Het leek of beide neusgaten door een schuin naar voren lopend beenbalkje in twee helften was verdeeld. Bij de meeste vogels bestaat het neusgat uit een ongedeelde ovale of ronde opening. Toen de kop opdroogde bleek echter dat het niet een beenbalkje was dat het neusgat in tweeën verdeelde, maar een vliezige klep die vanaf het dak van de neusholte naar beneden hing.

De volgende vondst gaf me direct al moeilijkheden, namelijk een losse vleugel op het strand ter grootte van de vleugel van een Wilde Eend, geheel zwart met relatief korte handpennen en armpennen waarvan de uiteinden over een lengte van 2 cm vuil wit waren. De voorrand van de buitenste slagpen was wit. Ik vermoedde dat het een Meerkoet was. Thuis raadpleegde ik Glutz. Mijn vermoeden werd bevestigd. Ik wist niet, en vermoedelijk meer vogelaars met mij, dat de toppen van de armpennen bij de Meerkoet vuil wit zijn, al blijkt dit kenmerk sterk te kunnen variëren. In totaal vonden we van deze soort 5 winterslachtoffers, 2 op het strand en 3 langs de wadkant.

Ook de Fazanten hadden het moeilijk. We zagen ze zelfs in de volkstuintjes in het dorp. Op 30 dec. telde ik 39 stuks tussen het dorp en de Kroonspolders, waaronder iets meer mannetjes dan vrouwtjes. Vijf plukresten van Fazanten bleken alle van wijfjes te zijn. Merkwaardigerwijs misten ze allemaal de kop. Blijkbaar hebben de kleinere wijfjes het moeilijker in winterse omstandigheden dan de mannetjes, die door hun grotere lichaamskracht mogelijk de beste voedselplekken voor zich opeisen.

Een klein donker eendje zonder duidelijke spiegel en kletsnat, gevonden aan de wadkant gaf me grote problemen. Tot mijn heimelijke voldoening ook

aan drie andere ervaren vogelaars die, een eind voor me uitlopend, het dier eerst hadden opgeraapt en bekeken. Zij en ik dachten eerst aan een wijfje Kuif- of Toppereend. Nadat de vogel was gedroogd viel op dat de zwemvliezen wat klein waren voor een duikeend. Bij het oppoetsen van de veren kwamen op de grijsbruine middelste bovenvleugeldekveren bruinrode dwarsstreepjes tevoorschijn. Ik had te doen met een wijfje van de Smient en wel van het gestreepte type. Het blijkt dat bij deze soort het kleed van de wijfjes sterk varieert. Al weer wat geleerd!

Van de steltlopers vonden we vooral plukresten. Van de meesten was de schoudergordel nog intact wat kan wijzen op het werk van de Slechtvalk. Andere vogelaars hadden een exemplaar van deze soort op de Vliehorst waargenomen. Ik weet echter niet of Blauwe Kiekendieven, die veel voorkwamen, de schoudergordel van hun prooien intact laten. Alleen van de Bonte Strandloper vonden we ook losse vleugels. Verzwakte exemplaren van deze soort zullen zeker ook door Zwarte Kraaien zijn gedood. In totaal vonden we 17 plukresten van de Bonte Strandloper, verspreid langs de wadkant en in de Kroonspolders. Hiervan waren 10 van oude en 2 van jonge vogels. Dit kan er op wijzen dat vooral oude vogels in de Waddenzee overwinteren. De vleugellengtes varieerden van 115-126 mm, gemiddeld 118,3 mm (12 ex. gemeten). Dit wijst erop dat waarschijnlijk alle exemplaren tot de ondersoort 'alpina' behoorden (vgl. Boere c.s. 1973).

We vonden drie plukresten van de Houtsnip, één op het strand bij dam 30, één langs de wadkant achter Bomenland en één in de 4e Kroonspolder. Het strand is een vreemde plaats voor een Houtsnip. De vogel kan aangespoeld zijn, maar mogelijk ook bezig met voedselzoeken toen hij werd gegrepen. We zagen twee andere Houtsnippen ook op vreemde plaatsen voedselzoeken, één in een klein achtertuintje in het dorp en de tweede in de modderige sneeuw vlak naast de verharde weg in Bomenland.

De Tureluur was met drie plukresten vertegenwoordigd. De vleugellengtes waren 160 mm (juveniel), 164 mm en 168 mm (1e winterkleed). De grijze boven-

vleugeldekveren doen vermoeden, dat het IJslanders waren behorende tot de ondersoort 'robusta'. Volgens Boere (1977) zouden Tureluurs met een vleugellengte van 168 mm of groter tot deze ondersoort behoren, maar bij Prater c.s. (1977) lezen we dat de spreiding van de vleugellengte voor de ondersoort 'totanus' 150-174 mm bedraagt en voor 'robusta' 160-176 mm. Op het wad zagen we ongeveer 150 à 200 Tureluurs.

Verder vonden we ook plukresten van 3 Steenlopers met vleugellengtes ± 142 mm, 149 mm (1e winterkleed) en 161 mm (adult). Op en langs het wad zagen we maar enkele Steenlopers, maar op de piertjes van het strand groepjes van enkele tientallen, in totaal ongeveer 100 stuks.

De vondst van een plukrest van een steltloper aan de wadkant gaf eerst grote moeilijkheden. De schoudergordel met alleen de handpennen en hun dekveren en enkele schouderveren waren aanwezig. De vleugellengte bedroeg 136 mm. De schouderveren waren bruinrood dwars gebandeerd. Dit kenmerk leidde met de onvolprezen 'Glutz' tot Watersnip. Een dergelijke soort verwacht je niet langs de wadkant te vinden.

Op het strand vonden we nog de schoudergordel met alleen de handpennen van een adulte Kanoetstrandloper. De vleugellengte was 173 mm. Ook deze soort kon ik pas na het opmeten van de vleugellengte op naam brengen. De handpennen van steltlopers vertonen grote overeenkomst en zijn meestal niet opvallend getekend.

Het viel op dat we geen slachtoffers vonden van de grotere steltlopers zoals Scholekster en Wulp, terwijl juist van deze soorten enkele duizenden exemplaren aanwezig waren. Blijkbaar zijn het juist de kleinere steltlopers die het eerst in moeilijkheden komen bij winterse omstandigheden. Het is dan ook niet verwonderlijk dat vele kleinere soorten als regel niet in de Waddenzee overwinteren.

Van de meeuwen vonden we een gave adulte Stormmeeuw (vleugellengte 365 mm). De vogel was niet mager, dus geen vorstslachtoffer. De sterk donker gestreepte kop en hals van het winterkleed viel op. Deze streping is veel intensiever dan

bij de Zilvermeeuw. Van deze soort vonden wij 3 adulte exemplaren. De oranje vlek op de bovensnavel varieerde sterk in grootte. Storm- en Zilvermeeuwen waren ook talrijk op het wad, vooral op het Posthuiswad en Vliehors, vrijwel alleen adulte vogels. De enkele tientallen Kokmeeuwen die we zagen waren geconcentreerd bij het dorp. Tijdens de vorstdagen patrouilleerden zij samen met vele tientallen Stormmeeuwen en enkele tientallen Zilvermeeuwen vliegend boven de huizen heen en weer. Ook vonden we nog een juveniele Drieteenmeeuw langs het wad (vleugellengte 313 mm) en een adult exemplaar van deze soort in de duinen (vleugellengte 321 mm).

Van de zangers vonden we alleen plukresten van de Kramsvogel en wel twee in de Kroonspolders en twee in het duin. Dit was ook de enige soort die we af en toe zagen in het duin, meestal enkelingen, eenmaal een groepje van vijf op het ijs in de 4e Kroonspolder. Vermoedelijk zijn de Kramsvogels geslagen door Blauwe Kiekendieven, de enige roofvogel die we regelmatig zagen in de duinen. In totaal 19x waarvan 2x een adult mannetje en 17x een wijfje of jonge vogel. Ik had me al afgevraagd waarvan de Kiekendieven zouden leven omdat het duin uitgestorven leek. Er was geen vogel te bekennen. Deze hadden zich teruggetrokken in het dorp. Ook in de bossen zagen we geen vogels, behalve Goudhaantjes die we regelmatig hoorden in de Zeedennen. Toen de sneeuw in de duinen wegdooide kwamen tientallen dode verse myxomatose-konijnen te-voorschijn. Deze waren vrijwel allemaal aangevreten. Ik verdenk de Blauwe Kiekendieven hiervan, naast natuurlijk de Zwarte Kraaien, die in grote aantallen op het eiland aanwezig waren. Met de kraaien op Vlieland is ook iets aan de hand, maar daarover zal ik vertellen in een volgende Grauwe Gors.

J.B.Hulscher.

Boere, G.C. 1977. The significance of the Dutch Waddenzee in the annual life-cycle of arctic, subarctic and boreal waders. Ardea : 1-82.

Boere, G.C., J.W.A.de Bruijne en E.Nieboer 1973. Onderzoek naar de betekenis van het Nederlandse Waddengebied voor Bonte Strandlopers, Calidris alpina in nazomer en herfst. Limosa 46: 205-227.

Glutz von Blotzheim, U.N. 1975/77. Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 6 en 7. Akademische Verlagsgesellschaft, Wiesbaden.

Prater, A.J., J.H.Marchant en J.Vuorinen 1977. Guide to the identification and ageing of Holarctic Waders. B.T.O.Guide 17.